

TEZĂ DE DOCTORAT

EVOLUȚIE, TIPARE ȘI PARADIGME ÎN PREDICAREA EVANGHELICĂ

Coordonator științific

Prof. univ. dr. habil. Corneliu SIMUȚ

Student doctorand

Cornel Adrian MOCAN

Lucrarea *Evoluție, tipare și paradigme în predicarea evanghelică* are ca subiect de studiu felul în care au evoluat tiparele și paradigmele în predicarea evanghelică românească (cu precădere pe teritoriul României). Aceasta este o problemă de teologie publică, deoarece predicarea e un act de prezentare și proclamare publică a Evangheliei. Subiectul lucrării de față nu se încadrează doar într-un anumit domeniu de studiu, ci este interdisciplinar. Prin urmare, se propune folosirea mijloacelor specifice, a analizei și a investigației teologice, istorice sau chiar sociologice, pentru a putea contura o înțelegere cât mai clară a fenomenului predicării evanghelice românești.

Așadar nu se poate vorbi de o unitate monolitică, teologică și în practica bisericească, atunci când se încearcă definirea spațiului evanghelic. Mișcarea evanghelică este un fenomen mult mai complex din punct de vedere istoric și teologic, însă nu acesta este subiectul tezei de față, dar sinteza făcută de Alister McGrath poate fi de ajutor pentru înțelegerea unor paradigme evanghelice. În plus, scopul studiului nu e acela de a delimita clar spațiul evanghelic românesc, de aceea se rezumă la cele trei mari tradiții evanghelice românești, care împreună formează Alianța Evanghelică.

În urma cercetării de față, situația predicării evanghelice din România se anunță a fi una ambivalentă. Pe de o parte, apare îngrijorarea legată de lipsa de reacție a bisericilor evanghelice. Evoluția rapidă a societății afectează modul în care oamenii răspund mesajelor transmise prin predicare. Se poate „naviga pe valul schimbărilor” sau poți fi „înecat” de acesta. Nu se pot pune în discuție, schimbarea identității sau respingerea istoriei și tradiției Bisericii, deoarece acestea fac parte din etosul credinței noastre și sunt cele care au pus bazele creștinismului de astăzi, dar nici nu se poate permite „blocarea în trecut”. Predicatorii nu își pot permite să rămână statici, într-o lume și societate dinamică.

Motivarea alegerii

Comunitățile evanghelice au fost dintotdeauna marcate într-un mod special de fenomenul predicării. În absența elementelor cu caracter liturgic specific bisericilor istorice, predicarea reprezintă punctul central al slujbelor de la evanghelici. Fenomenul predicării în comunitățile evanghelice românești (și nu numai) a comportat mai multe faze și situații. Interesant este că deși se poate vorbi de o evoluție evidentă a acestui fenomen, există și astăzi comunități unde predicarea și abordarea ei a rămas bine conservată în spiritul vremurilor de început. Rezistența la schimbare și evoluție a fost și a rămas în drepturi în comunitățile minoritare – fie ele religioase, etnice sau culturale.

Demersul nostru va încerca să identifice paradigmele predicării evanghelice românești, de la abordarea strict călăuzitoare și de inspirație eminamente de moment (doar la amvon), până la însușirea unor principii de retorică și de hermeneutică necesare unei bune comunicări în public a învățaturii Sfințelor Scripturi. Există și o anumită terminologie specifică ce merită toată atenția: predicare cu har, ungere, mesaj de Sus, inspirație divină, călăuzire de moment, etc. Toate acestea și multe altele fac parte din etosul evanghelic și mai ales pentecostal care construiește în timp paradigmele și abordările în predicare.

Se consideră că subiectul predicării din această perspectivă este unul extrem de important. Caracterul comprehensiv al acestui subiect va ajuta bisericile evanghelice din România să se cunoască dintr-o perspectivă la care e dificil să se facă apel. O astfel de abordare e vitală mai ales în contextul deja amintit în care, într-o slujbă evanghelică, predicarea nu numai că e cea mai importantă parte a slujbei, dar reprezintă de regulă cel puțin jumătate din timpul unui serviciu divin.

Originalitatea cercetării

În spațiul evanghelic românesc nu există studii în ceea ce privește înțelegerea fenomenului predicării din punct de vedere evolutiv și paradigmatic. Studiile (cel mai adesea traduse) sunt strict în zona manualelor de predicare sau a cursurilor de omiletică, în diverse abordări.

O teză de doctorat care are în vedere evoluția și paradigma predicării în spațiul evanghelic se încadrează în zona teologiei publice. Demersul în sine este un traseu teologic și omiletic de a

înțelege implicațiile și evoluțiile în cadrul comunității. De modul în care este înțeleasă și percepută predicarea ține și asumarea implicațiilor și însușirea agendei publice de către creștinul evanghelic. Prin acest studiu se propune identificarea modului de gândire și de raportare a bisericilor evanghelice la chemarea de a fi sare și lumină. Studiul de față își propune să aibă un caracter interdisciplinar, astfel că va reprezenta o contribuție importantă în domeniul teologiei evanghelice din România. O investigație despre predicare are în vedere atât înțelegerea comunității din punct de vedere identitar și dogmatic, cât și evidențierea evoluției culturale a respectivei comunități. Există o strânsă legătură între cultura unei societăți și predicare, așa cum susține E. C. Dargan: „legătura predicării cu progresul culturii umane este reală și extinsă”. Același autor demonstrează că până la urmă: „cursul general al evenimentelor ... ascensiunea și căderea guvernelor ... obiceiuri și morală ... arte și științe” sunt aspecte ale unei culturi de care se leagă și actul predicării.

Obiectivele cercetării

Scopul investigației este identificarea unui etos al omileticii evanghelice românești, în contextul mai larg al rădăcinilor evanghelice. De asemenea, sunt importante conceptualizarea și sistematizarea unor principii omiletice paradigmatică ale predicării evanghelice românești, precum și identificarea unor tipologii. Se încearcă înțelegerea predicării evanghelice românești, în contextul științei comunicării și mai specific ca parte integrantă a principiilor generale ale omileticii. În privința aceasta, se va studia înțelegerea aspectelor ce țin de artă, talent, exercițiu și explicarea dimensiunii artei dramatice în predicare. Din studiul privind înțelegerea tandemului: predicare și teologie, trebuie înțeles cât de mult predicarea reprezintă o prezentare publică a teologiei evanghelice și identificarea tendințelor în predicarea evanghelică românească.

Metode de lucru

Lucrarea *Evoluție, tipare și paradigme în predicarea evanghelică* are ca subiect de studiu felul în care au evoluat tiparele și paradigmele în predicarea evanghelică românească (cu precădere pe teritoriul României). Aceasta este o problemă de teologie publică, deoarece predicarea e un act de prezentare și proclamare publică a Evangheliei. Subiectul lucrării de față nu se încadrează doar într-un anumit domeniu de studiu, ci este interdisciplinar. Prin urmare, se propune folosirea mijloacelor specifice, a analizei și a investigației teologice, istorice sau chiar sociologice, pentru a putea contura o înțelegere cât mai clară a fenomenului predicării evanghelice românești.

Pentru a susține într-un mod temeinic cele scrise, se vor utiliza toate cele patru forme clasice de argumentare, și anume: biblice, istorice, raționale și empirice. Studiul întreprins de această lucrare folosește, ca procedeu de cercetare științifică, metoda analizelor sociologice și exegeza biblică, specifică investigației teologice. De asemenea, sunt anumite aspecte, pe care propunătorul tezei, în calitate de predicator, le-a observat în legătură cu fenomenul predicării evanghelice. În urma observației personale, și-a format opinii, pe care dorește să le verifice prin intermediul mijloacelor de analiză sociologică, pentru ca mai apoi, să poată sistematiza, câteva tipologii și paradigme ale predicării evanghelice românești.

După cum a fost enunțat mai sus, în lucrarea de față se vor folosi următoarea metodologie, și anume, cea calitativă, care cuprinde: analiza și sinteza; de asemenea, cea cantitativă, precum: interviul și chestionarul.

Metode specifice investigației teologice

Metode specifice investigației empirice : Chestionarul și interviul:

Chestionarul:

Folosind acest demers al unei științe empirice, cum este sociologia, încercăm să înțelegem care sunt paradigmele predicării evanghelice românești și să-i creionăm tipologiile. Studiul de față folosește un chestionar aplicat la 2049 de repondenți. Profilul acestora se conturează după cum urmează:

Profilul personal al repondentului: Aparține unei confesiuni creștine evanghelice, deoarece cercetarea propusă se referă la spațiul evanghelic românesc format din cele trei confesiuni care constituie Alianța Evanghelică din România: baptistă, creștină după evanghelie și penticostală. Este cunoscut faptul că spațiul evanghelic românesc este mai divers și pot exista și alte mișcări sau biserici care se încadrează în canoanele evanghelice. Chestionarul încearcă să păstreze un raport de proporționalitate cât mai aproape de realitate.

Din cele 2049 de răspunsuri, numărul penticostalilor care au răspuns este de 1.422, numărul baptiștilor 357 și cel al creștinilor după evanghelie este 270. Proporționalitatea cercetării este însă

apropiată de realitatea din statisticile oficiale INS. Prin urmare, se consideră că studiul este relevant și reprezentativ pentru mediul evanghelic românesc.

Interviul este una dintre cele mai utilizate metode de cercetare calitativă, fiind preferat în multe cazuri pentru că oferă posibilitatea stabilirii unei legături directe între autorul studiului și actorii sociali interogați, bazată pe comunicare verbală nemijlocită și neîngrădită.

În dezvoltarea argumentării tezei noastre, folosim și metoda interviului, care este aplicată unui grup de 8 lideri evanghelici reprezentativi. Unii dintre cei intervievați au cariere universitare cunoscute, alții excelează în administrație și leadership bisericesc, cu toții sunt predicatori cunoscuți în comunitățile lor și au o prezență constantă pe scena publică evanghelică. Interviul are 24 de întrebări, cei intervievați nefiind obligați să răspundă la toate, ci doar la acelea la care consideră necesar. De asemenea, interviul oferă o foarte mare libertate de exprimare, în ceea ce privește forma și întinderea răspunsurilor.

CONCLUZII

Studiul de față a analizat *Evoluția, tiparelor și paradigmelor în predicarea evanghelică în general dar cu aplicabilitate la spațiul românesc*, un subiect puțin cunoscut în România (și de români), însă o problematică ce are o valoare primordială atât pentru cei care păstoresc, predică cât și pentru aceia care viețuiesc în spațiul eclesiologic evanghelic. Deoarece predicarea, așa cum s-a demonstrat deja pe parcursul lucrării de față, este un act fundamental de importanță vitală pentru evanghelici.

Creștinismul evanghelic, prin simplitatea și deschiderea spre elementele culturale moderne, poate reprezenta un posibil răspuns pentru omul căutător de Dumnezeu, din secolul al XXI-lea, când tehnologia este dezvoltată la un nivel foarte înalt, când accesul la informație este foarte ușor, când obținerea unei cărți creștine sau a unui articol creștin bun, este la distanță de un click, iar barierele fizice de comunicare dintre oameni par a fi demolate. Toate aceste avansări tehnologice pot fi utilizate pentru transmiterea mai facilă a Evangheliei.

După cum afirmă Albert Mohler: „Noi predicăm pentru că Dumnezeu a vorbit”, de aceea nu e loc de jumătăți de măsură sau improvizații atunci când se abordează subiectul propovăduirii. Predicarea este un mesaj din partea lui Dumnezeu pentru poporul Său, de aceea, trebuie să vină de la El, binecuvântat de El și care, atunci când este predicat de pastori, să aducă slavă lui Dumnezeu. Dar acest adevăr nu trebuie să excludă pregătirea slujitorului. În acest sens reamintim aserțiunea cu care am început această teză și ne referim aici la Paul David Tripp care spunea: „e prea multă mediocritate în biserica lui Isus Hristos când vine vorba de pregătirea pastorilor pentru predică și apoi în abordarea prezentării mesajului”, astfel că, pregătirea mesagerului care transmite Evanghelia lui Hristos trebuie să fie una profundă și de înaltă calitate.

Ultima parte a acestei cercetări, conține concluzia ce însumează lucrarea de față prin trei părți importante: prima prezintă *tendențele predicării românești*, cea de-a doua subliniază *influențele predicării românești*, și ultima parte arată *etosul predicării românești*.

TENDINȚELE PREDICĂRII ROMÂNEȘTI

” În urma cercetării de față, situația predicării evanghelice din România se anunță a fi una ambivalentă. Pe de o parte, apare îngrijorarea legată de lipsa de reacție a bisericilor evanghelice la

schimbările societale. Evoluția rapidă a societății afectează cu siguranță modul în care oamenii răspund la mesajele transmise. Se poate „naviga pe valul schimbărilor” sau se poate falimenta „zdrobit” de acesta. Nu se pune aici în discuție schimbarea identității sau respingerea Istoriei și a Tradiției Bisericii, deoarece toate acestea constituie elementele paradigmatică ale credinței creștine. De asemenea mișcarea evanghelică românească are elemente de specificitate care sunt valoroase și care-i definesc etosul. Dar atunci când vorbim despre arta comunicării Evangheliei nu este productivă „blocarea într-un trecut glorios”. Predicatorii nu își pot permite să rămână statici ci încrezători în Providență trebuie întodeauna să găsească o modalitate de a prezenta mesajul imuabil al Evangheliei într-o formă relevantă și impactantă.

Pe de altă parte, în sens pozitiv, predicarea rămâne o vocație și o artă fascinantă. După cum s-a putut constata de-a lungul tezei, spațiul evanghelic românesc nu este lipsit de fascinația pentru această artă. Atunci când se propovăduiește nu numai că se rostesc cuvintele vieții veșnice, dar se ajunge la acest lucru folosind personalitatea și creativitatea predicatorilor, pentru a lăsa Cuvântul rostit să strălucească. Scopul de transformare lăuntrică a oamenilor este un aspect omiletic esențial de aceea predicarea Evangheliei nu se poate pierde într-un trecut caracterizat de succese fulminante, ci rămâne în continuare un mandat incontestabil al Marii Trimiteri/al Mântuitorului, valabil până la parusia. Prin urmare se poate păstra o atitudine echilibrată și optimistă în ce privește propovăduirea evanghelică românească, cu câteva condiții:

- Dacă va înceta victimizarea și va începe asumarea eșecurilor în domeniul predicării, la fel cum Neemia s-a identificat cu păcatele și rebeliunea poporului său (Neemia 1).
- Dacă lucrarea va fi luată mai în serios decât a fost până acum, când se va purcede la prețuirea educației în general și a celei teologice în mod special, și când va exista timp pentru a planifica și rafina mesajele cu îndemânare și predicatorii devin pregătiți să iasă din zona de confort, pentru a prospera în excelență, devenind serioși în privința problemelor spirituale și morale.
- Dacă biserica încetează să ia predicarea de calitate ca atare și va susține în mod corespunzător slujitori dedicați.

În cele din urmă, rămâne valabilă încurajarea adusă de promisiunea Domnului Isus „Voi zidi Biserica Mea, iar porțile Locuinței morților nu o vor birui” (Matei 16:18). Predicatorii nu sunt cei care lucrează singuri la această reînnoire necesară, ci în realitate ei sunt doar niște unelte ale

Providenței, deoarece Duhul Sfânt lucrează în ei „voind și acționând pentru a-și îndeplini scopul bun” (Filipeni 2:13).

INFLUENȚELE PREDICĂRII ROMÂNEȘTI

Se poate vorbi despre o anumită influență ortodoxă în predicarea evanghelică românească. Atât în catolicism cât și în ortodoxie, punctul central al slujbei duminicale nu este predicarea, ci liturghia. Unul din cei mai influenți teologi catolici ai secolului trecut, Henri de Lubac spunea: „inima misterului creștinismului este participarea noastră prin harul lui Hristos la viața internă a Dumnezeirii.” În ortodoxie, se vorbește de conceptul de îndumnezeire al omului prin participarea la Hristos. Prin urmare, predicarea nu se poate disocia de administrarea harului dumnezeiesc din liturghie. Unul din elementele de specificitate a predicării ortodoxe este această participare la mister.

Elementul mistic, pneumatologic al acestei abordări se regăsește uneori în predicarea evanghelică, în special în cea penticostală. În mediile tradiționaliste evanghelice există și o anumită formă retorică foarte asemănătoare cu tipologia ortodoxă. Caracteristicile acestei tipologii sunt: sobrietatea, o anumită tonalitate specific preoțească, inflexibilitatea, sacralitatea și tradiționalismul. Așa cum predicarea în ortodoxie este legată de liturghie și de clădirea bisericii, există și comunități evanghelice tradiționaliste în care predicarea nu poate fi imaginată în afara zidurilor bisericii (sau în afara amvonului, asocierea cu altarul din bisericile ortodoxe, chiar dacă nu este făcută explicit, ea cu siguranță există). Toate aceste influențe sunt însă neparadigmatice, ci creează doar anumite tipologii omiletice locale.

ETOSUL PREDICĂRII ROMÂNEȘTI

Din analiza celor 8 interviuri, care urmează să fie prezentate în Anexele lucrării de față, decurg câteva concluzii preliminare. În urma cercetării datelor se pot observa câteva elemente identice comune ale predicatorilor evanghelici români chestionați. Mai întâi, apare convingerea acestora că o viață de credință autentică e elementul fundamental al unui predicator. Practicarea virtuților creștine, trăirea în adevărul Scripturilor, păstrarea unei credințe personale vii, toate acestea sunt absolut esențiale pentru un predicator evanghelic. Mesagerul este prin urmare el însuși un mesaj, așa cum spune apostolul Pavel în 2 Corinteni 3.3: „Voi sunteți arătați ca fiind epistola lui Hristos, scrisă de noi, ca slujitori ai Lui, nu cu cerneală, ci cu Duhul Dumnezeului celui viu, nu pe

niște table de piatră, ci pe niște table care sunt inimi de carne.” În contextul scandalurilor legate de moralitatea unor predicatori, trebuie reafirmat adevărul fundamental că predicatorul trebuie să trăiască ceea ce predică.

Apoi o altă concluzie ce se desprinde din interviul realizat e că secretul unei predici bune este pregătirea temeinică. Spre deosebire de bisericile tradiționale din spațiul românesc, în bisericile evanghelice, predicarea e în mod evident mult mai bine pregătită și mai consistentă (asta și datorită centralității ei în programul duminical). Această pregătire constă în multe ore de studiu pentru a putea organiza logic un mesaj biblic, care mai apoi să poată prezenta în fața adunării. Toți cei intervievați au spus că își organizează materialul pentru predică pe o schiță, pentru ca prezentarea să poată curge logic și cu elocință.

Un al treilea element care se desprinde din studiul sociologic e că sunt anumite aspecte care s-au schimbat în predicarea celor care au răspuns la întrebări. Aceste schimbări nu sunt radicale, ci doar o rafinare prin maturizare și o deschidere spre noile generații. Schimbările se referă în special la modul în care este prezentată predica și nu la conținutul ei (stilistica, nu teologia predicii). Această deschidere spre nou în ceea ce privește stilul este o caracteristică a predicării evanghelice în contextul tradițional românesc. Capacitatea de a evolua, de a schimba cu discernământ, de a se adapta la vremuri, demonstrează că mișcarea evanghelică românească are vitalitate. Conectarea predicatorului la realitatea generațiilor cărora le vorbește va face ca predica să fie mult mai relevantă. În contextul în care bisericile tradiționale românești în cea mai mare parte a anului sunt goale, relevanța predicării face ca bisericile noastre să aibă o rată de participare mult mai bună (iar acolo unde sunt predicatori cu vocație, bisericile să fie încă pline).

Al patrulea aspect, importanța dezvoltării predicatorului prin studiu e evidentă la toți respondenții. Așa cum un medic bun învață toată viața, se poate spune că un predicator bun e tot timpul într-un proces de învățare. În predicare, plafonarea înseamnă moarte. În contextul în care memoria colectivă e păstrată vie de tehnologie prin internet, predicatorul e condamnat să vină tot timpul cu ceva nou. De aceea, angrenarea în diverse proiecte educationale (școli biblice, studii post universitare etc) îl ajută în păstrarea prospețimii mesajului său.

În al cincilea rând, se poate observa în răspunsurile date, importanța mentorării. Faptul că acești predicatori au avut mentori (ei fiind la rândul lor mentori) arată cât de importantă e ucenicizarea.

Creșterea sănătoasă, sustenabilă are întodeauna loc în contextul în care predicatorul e conectat la ceilalți (în cazul de față, e vorba de relația de interdependență organică, vie, care trebuie să existe în Biserică). Nu e foarte greu ca un predicator să ajungă unul bun, pe cât e de greu să rămână credibil și eficient pe parcursul multor ani. Predicarea se învață și de la alți predicatori, la care trebuie privit aspirational, cu admirație și care prin mentorare pot ajuta în biruirea tuturor provocărilor slujbei (tentațiile popularității, ale puterii, finanțelor etc.).

În al șaselea rând, există un element întâlnit în toate interviurile, și anume faptul că modelul absolut al predicării este Domnul Isus Hristos. De aceea, s-a încercat în prima parte a raportului doctoral prezentarea, ca soluție salvatoare pentru criza predicării evanghelice, comparării predicării actuale cu cea a Domnului Hristos (așa cum o găsim în Scripturi). El rămâne singurul etalon normativ al predicării.